

Mecénás és gazda

Bánffy Miklós, a szellem arisztokratája

CSANDA MÁRIA

Szász László könyve *Bánffy Miklós* írói munkásságára összpontosít, ám jóval alaposabb körképet kapunk a sokoldalú erdélyi arisztokratáról, aki „a nemzetéért vállalt; társadalomtörténeti szempontból sürgetőbbnek érzett számtalan feladat teljesítése közti szünetekben” alkotta meg írói életművét. A kötet függelékében kronológikus életrajzi adatokat, alapműveinek kiadását, színműveinek ősbemutatóit, név- és intézménymutatót, valamint a Bánffyval foglalkozó tanulmányok és összefoglalók jegyzékét is megtaláljuk. Ugyancsak gazdag a lábjegyzetekben hivatkozott, Bánffyra vonatkozó forrásirodalom.

Hasonlóan a két világháború között működő elhallgatott vagy csak említés szintjén tartott irodalmi, történelmi jelesekhez, Bánffy recepciója is a rendszerváltozás után vehetett új lendületet. Konferenciák, tanulmányok, könyvek segítik kultúránkat meghatározó történelmi, művészeti tevékenységét újra a köztudat részévé tenni.

Idén lesz száz éve, hogy Sopron népszavazással Magyarországra maradt, s ennek egyik keresztülvívője az akkor külügyminiszterként tevékeny Bánffy Miklós. A sikeres politikai pálya helyett mégis a visszavonulást, az erdélyi magyarság és kultúrája megmentését

választja a bonchidai kastély ura, aki mecénása is lesz íróknak és magyar szervezeteknek, hasonlóan az Erdélyi Helikonnak helyet adó *Kemény János* báróhoz. Amit még elvállal a Szász szerint a mecénás és a gazda szerepkörére predesztinált író: az Országos Magyar Képzőművészeti Tanács elnöki tisztje 1927-ig.

„Eredetileg festő akartam lenni, és író lett belőlem” – vallja egy lányának írt levélben. Szász László irodalomtörténész jó érzékkel mindjárt az első két fejezetben a kritikusok két félreértését cáfolja: a Bánffyt, az arisztokratát dilettáns művészként meghatározókat és a szépíró helyett a dokumentaristát kiemelőket.

Írói fejlődésüket tár elénk a könyv a Kisbán Miklós álneven publikáló Bánffy elsőként kiadott szecessziós meséitől novelláin, kisregényein, színművein át a monumentális Erdélyi történet trilógiáig. Helyet kap mellettük az elsősorban történészek számára fontos kordokumentumnak tartott Huszonöt év című visszatekintés 1945-ből, amely az államférfi tapasztalatait és olyan család múltját vetíti elénk, amely évszázadok óta részt vállalt Magyarországot vezetőjében.

Bánffy Miklós számos tisztsége mellett Erdélyben az Erdélyi Szépművéses Céh vezetőségi tagja, az Erdélyi Helikon főszerkesztője 1944-ig. Reggeltől estig című, 1927-ben kiadott regénye művészregény az alkotás titkairól az operaházi intendáns tapasztalatával, aki a még ismeretlen *Bartók Béla* műveinek színpadra állításában is szerepet vállalt. Külön fejezeteket kap az író transzilvanizmusa, az életmű gerince-

ként meghatározott Erdélyi történet trilógia és Bánffy színházi működése, benne történelmi drámáival, amelyek közül A Nagyúr alapján színpadra állított darabot Isten ostora címmel, a Naplegendát felolvasószínházi előadásban láthattuk a 2014-ben megrendezett Bánffy Miklós-évben.

Jelentős állomás a Bánffy-recepcióban Szász László könyve, egyszerre teljes körű és naprakész, felfedezésre és újraolvasásra kész, nem utolsósorban pedig felhívja figyelmünket az erdélyi arisztokrata író

nemzetépítő és kultúrateremtő személyiségére. (Szász László: *Bánffy Miklós. Az erdélyi szellem arisztokratája*. MMA Kiadó, Budapest, 2020, 288 oldal. Ára: 4200 forint)

